

CSÓLYOSPÁLOS

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017

TARTALOM

Köszöntő	3
Bevezetés	4
Település bemutatása	5
Településtörténet	5
Táji, természeti környezet.....	7
Településszerkezet	9
Eltérő karakterű településrészek	11
Térképi lehatárolás	11
Az egyes településkarakterek arculati jellemzői	13
Meghatározó építészeti, településképi, táji, természeti értékek	29
A település minőségi formálására vonatkozó ajánlások	35
Épületek és építmények	35
Telekhasználat	37
Közterületek.....	38
Tanyák és egyéb külterületi ingatlanok	40
Táji zöldfelületek	41
Példaértékű megoldások	43

KÖSZÖNTŐ

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet előírásai szerint elkészült Csólyospálos község településképi arculati kézikönyve.

A kézikönyv a településképi jellemzők bemutatásának és minőségi formálásának eszköze, feltárja és ismerteti az egyes településrészek arculati jellemzőit és értékeit, és ennek figyelembevételével szöveges és képi megjelenítés formájában javaslatot tesz a településképhez illeszkedő építészeti elemek alkalmazására.

TISZTELT CSÓLYOSPÁLOSI LAKOSOK!

Tösgyökeres csólyospálosiként hosszasan gondolkodtam azon, miként is lehetne megfogalmazni, átadni mindazt, ami falunkat, településünk arculatát a leginkább jellemzi. Nem könnyű feladat! Mi, lokálpatrióták talán szebbnek, jobbnak, értékesebbnek látunk itt körülöttünk mindent. De ez így van rendjén, ennek így is kell lennie!

Hosszú évtizedek alakították azt a csodálatos környezetet, ami most körbevesz bennünket. Szorgos kezek, az otthonteremtésbe vetett megingathatatlan hit, az itt élők hagyománytisztelete, fejlődni vágyása, jövőbe tekintése formálta, formálja most is községünket.

Örömmel tölt el, hogy gondozott, fejlődő, kiváló értékekkel bíró település Csólyospálos. Biztos pont mindannyiunk számára. Otthon, ahol jó élni, tanulni, dolgozni, vállalkozni, ahova jó haza jönni. Otthon, ami múltunkat őrzi. Otthon, ami általunk, velünk együtt él, formálódik, fejlődik.

Ezért is kiemelt célunk az épített és természeti értékek megőrzésével összhangban álló tudatos falufejlesztés.

A képekkel gazdagított kézikönyv elsődleges célja, hogy a település bemutatásával, értékeink megismertetésével nyújtson segítséget olvasóinak új otthonuk megteremtéséhez, szűkebb környezetük kialakításához.

Változatos példákat sorakoztat fel segítségül a lakóházak, udvarok, előkertek, kerítések, kapubehajtók, stb. megtervezéséhez. Útmutatást nyújt egy olyan megjelenés kialakításához, mely illeszkedik a környezethez, pozitívan befolyásolja azt. A különböző korú, jellemzően eltérő stílusú településrészek közötti építészeti egyensúlyt hivatott megteremteni.

Befejezésül fontosnak tartom megjegyezni: az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a helyi értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása.

Csólyospálos, 2017. október 9.

Á. Fűrös János
polgármester

BEVEZETÉS

A településkép a mindennapi élet lenyomata. Őrzi a hely múltját, kifejezi az ott élő emberek gondolkodásmódját. Egyfajta „nyitott könyv”, amit akarva-akaratlanul „olvasunk”. Még ha nem is tudatosul bennünk, de nagyon is világosan érzékeljük jelzéseit és a róla formált vélemény kihat mindennapi döntéseinkre. Jól ismerjük azt az érzést, amikor bizonyos helyeken céltalanul is szívesen időzünk, más helyeket viszont inkább elkerülünk. Ez az érzés nem véletlen.

A településkép befolyásolja életünket, hatással van ránk. Sok tekintetben a településkép által közvetített – pozitív vagy negatív – üzenet határozza meg a településünkhöz fűződő viszonyt. Kötődünk-e hozzá, megbecsüljük-e értékeit?

Elengedhetetlen megismerni és megérteni környezetünket ahhoz, hogy észrevegyük értékeit és magunk is értéket tudjunk létrehozni. El kell sajátítanunk az esztétikai minőség fontosságát szem előtt tartó szemléletet, mert felelősek vagyunk azért, hogy épületeink hozzájáruljanak településünk képének szebbé tételéhez.

Lakókörnyezetünk színvonala életünk minőségének egyik legfontosabb – még ha olykor figyelmen kívül is hagyott – feltétele. A minket körülvevő szép épített és természeti környezet nap mint nap örömmel szolgál, léleknemesítő, s mintát ad a jövő nemzedéknek.

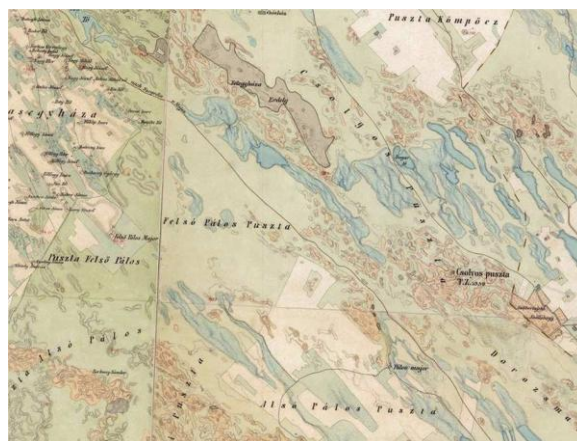
A Településképi Arculati Kézikönyv részletesen bemutatja a település és a karakteres településrészek arculati jellemzőit, építészeti és környezeti értékeit, majd javaslatokat fogalmaz meg a településkép formálására vonatkozóan. A kézikönyv elsősorban a települési döntéshozók és a lakosság tájékoztatását segítő, szemléletformáló kiadvány. Ennél fogva nem a kötelezően betartandó építési paraméterek meghatározása a célja, hanem a harmonikus lakókörnyezet kialakításához és védelméhez szükséges építettői szemlélet megerősítése. A szépségbe rejlő települési értékeket megőrző, erőforrásaival okosan gazdálkodó, innovációs lehetőségeket hatékonyan kihasználó településfejlesztéshez, településszépítéshez kíván segítséget nyújtani azáltal, hogy irányt mutat az építetőknek.

TELEPÜLÉS BEMUTATÁSA

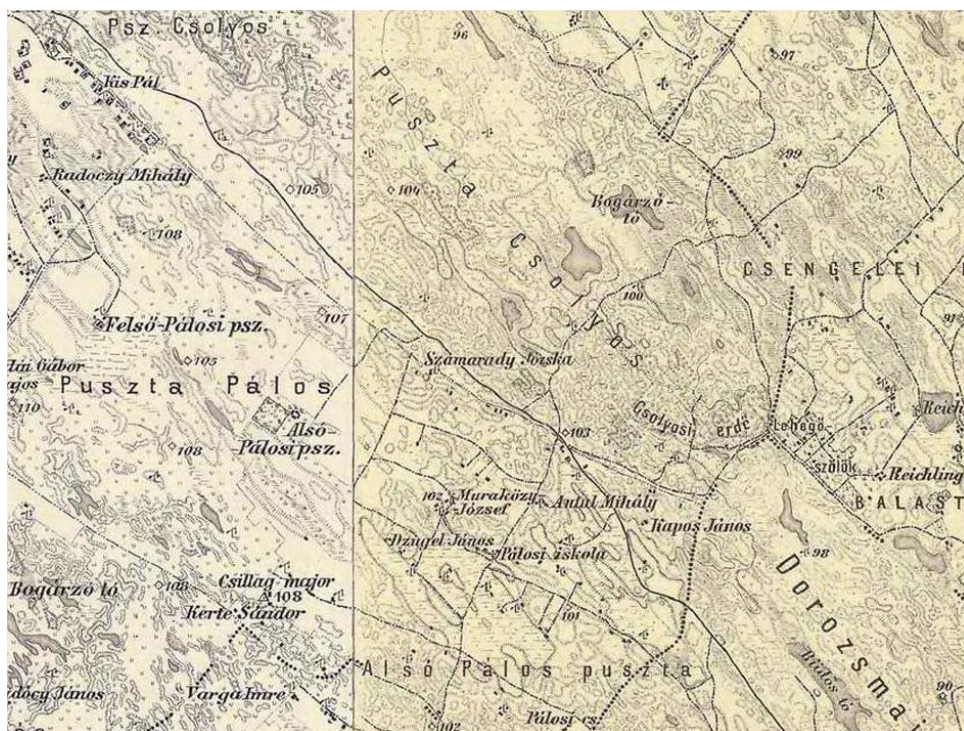
TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

Csólóspálos a Kiskunság déli részén helyezkedik el. A régészeti ásatások igazolják, hogy a terület már az őskortól kezdve lakott volt. A 13. század folyamán, a tatárjárás után, kunok telepedtek le a Kiskunságon, a Nagykságon és a Jászságban. A területet az itt élő kunok elsősorban legeltetésre használták. Csólósy szépen fejlődött egészen a török támadásig. A török hódoltság idején a falu elnéptelenedett, elpusztásodott, lakossága a környező településekre menekült. A török hatalom meggyengülése után hosszú ideig Szeged és Kecskemét bérelte a kiskunsági pusztákat. Csólósy és Pálos egyszer Szeged, máskor Kecskemét bérleményei között szerepeltek. A puszták tulajdonjogának kérdése a vizály melegágyai voltak, mivel Szeged jogot formált a kiskunsági pusztákra, Mátyás király adománylevelére hivatkozva, amelyben legeltetési jogot kaptak a kun területekre. Állandó harcban állt a kun székekkel, 1642-től Kecskemét érdeklődése megnőtt a kiskunsági puszták iránt és elkezd tömegesen pusztákat bérelni. 1701-ben Kecskemét már 23 pusztát bérelt. 1701-ben a kunok és a kun székek helyzetében fontos változás történt, amely kihatott a puszták helyzetére is. A Német Lovagrend megvásárolta a területet és ezzel földesúri tulajdonjogot kapott. A kunok pedig elveszítve kiváltságaikat jobbágysorba süllyedtek. Ezen időszak kiemelkedő alakja, Orczy István, aki megkapta a jászkun főkapitány tisztséget és a kun székek irányítását. Főkapitánysága alatt rendezte Kecskeméttel és Szegeddel a kerület bérletét, valamint Szeged birtokszerzési törekvéseinek ellensúlyozása érdekében kezdeményezte Kiskundorozsma újratelepítését, ami 1718-ban végbe is ment. 1745-ben került sor a kun kerületek visszaváltására (redempciójára), amely következtében a kunok visszakapták korábbi kiváltságaikat, és 44 év után a három kerület (Kiskunság, Nagykság és a Jászság) újra önálló törvényhatóság lett. A megváltás után 1752-ben végérvényesen rendeződött a puszták tulajdonviszonya is. A puszták nagy része köztük Csólósy és Pálos is visszakérültek a kun kerületekhez, Szeged és Kecskemét kiszorult azok bérléséből. A 18. század végén Csólósy és Pálos pusztákat még mindig legeltetésre használták, nagyon kevesen lakták, főleg pásztorok és csöszök.

A XVIII. század végén és a XIX. század közepén készült Első és Második Katonai Felmérés még lakatlan pusztaként ábrázolja Csólósy és Pálos területét. (Forrás: www.mapire.eu/hu)

A helyzet a 19. század közepén kezdett megváltozni. A jászkun helységek a távolság miatt kezdtek megszabadulni a kun pusztáktól. Eddig gyéren lakott Pálospusztá lakossága ugrásszerűen növekedni kezdett, az első letelepedők jászladányi családok voltak. Alsópálosra letelepedő lakosság elkezdte feltörni a legelőket, a földeket termővé tette, és a szántóföldek közelében tanyákat épített. 1879-es szegedi nagy árvíz után tömegesen jöttek Pálosra a szegedi lakosok. Ugyanez a folyamat zajlott le egy kicsivel később Felsőpáloson és Csolyospusztán is. Közigazgatásilag Pálos Kiskunmajsához, Csolyos pedig Kiskunfélegyházához tartozott.

Harmadik Katonai Felmérés 1869-1887 (Forrás: www.mapire.eu/hu)

1901-ben a csolyosiak kérelmezték, hogy Kiskunfélegyháza helyett Majsához tartozhassanak, mivel Majsa közelebb feküdt a helységhez. Az ügy két évig húzódott, közben a Pálosiak is csatlakoztak a kezdeményezéshez, de a cél már a két határrész egyesítése és önálló településsé válása lett. Erre csaknem fél évszázadot kellett várniuk, s csak 1945-ben valósult meg. Ekkor már saját temploma volt a két határrésznek. A következő években sorra felépültek a közintézmények is: 1947-ben felállították a postahivatalt, 1952-ben megépült a községháza, 1954-ben az orvosi rendelő, majd 1960-ban az új kéttantermes belterületi iskola, 1964-ben pedig a rendőrség és a könyvtár. 1948-ban jelölték ki a település belterületét, de a legnagyobb építkezések csak az 1970-80-as években indultak meg.

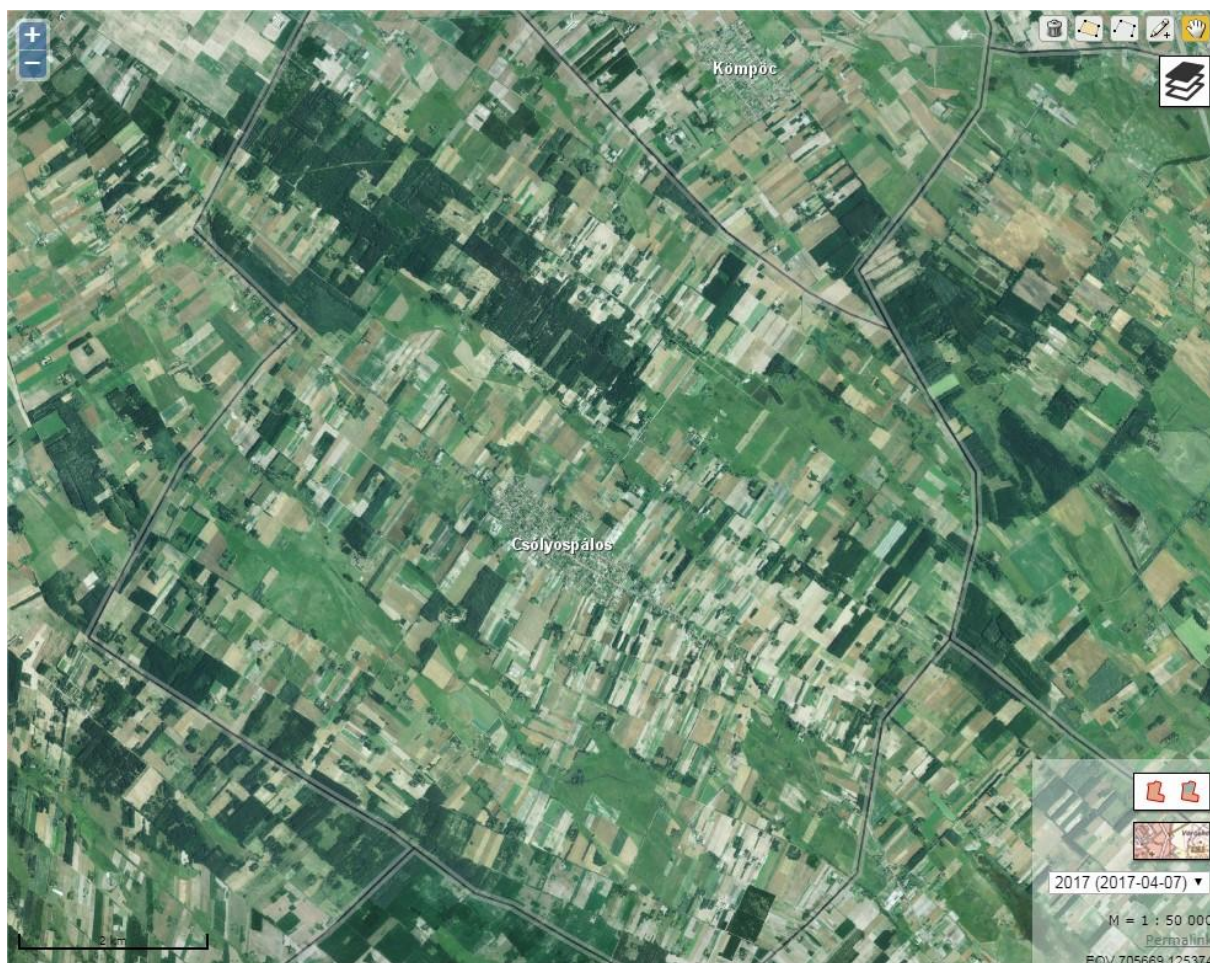
TÁJ, TERMÉSZETI KÖRNYEZET

Csölyospálos a Duna-Tisza közti Homokhátság tájegység délkeleti peremén fekszik. A homokterület felszíne aprólékosan tagolt, a buckasorok északnyugat-délkeleti irányban futnak. Közöttük hosszan elnyúló laposok, mélyedések találhatóak, melyeket a vízrendezések előtt lápok, mocsarak vagy szikes tavak foglaltak el. A homokvidéki táj eredendően nem egy monoton, végelethatatlan alföldi sík vidék, hanem csodálatosan mozaikos, változatos vidék.

A táj finom tagoltságára alapozva a lakosság nagyarányú állattenyésztéssel, majd sokszínű szántóföldi, valamint kertgazdálkodással hódította meg a gyenge termőképességű, sivár homokot. A táj mai képét a mezőgazdasági használat határozza meg, de a természetes vegetáció számos eleme is fellelhető.

Felszíni vízfolyások helyett a buckaközi laposok kisebb-nagyobb szikes tavai és mocsarai adtak helyet a vizes élőhelyeknek. A természetes állóvizek mai teljes hiánya döntően az emberi beavatkozások (belvízrendezések) következménye.

A táj természetes vegetációja elsődlegesen a homoki és löszpusztai sztyepp volt, amit foltszerűen erdőpuszta egészített ki. Erdők kisebb foltokban csak ott tudtak megtelepedni, ahol a talajvíz elérhető volt a fák gyökérzete számára.

*A táj változatosságát, aprólékos tagoltságát jól érzékelteti a műholdfelvétel
(Forrás: www.mepar.hu)*

Alacsonyabb fekvésű, vizenyős gyepterület

A mezőgazdasági tájat tanyák és erdőfoltok teszik változatossá

TELEPÜLÉSSZERKEZET

Csolyospálos településszerkezetének gerince a Szegedet Kiskunmajsával összekötő országút (Kossuth Lajos utca), mely 1,6 km hosszan, szinte nyílegyenesen vezet át a településen. Vele párhuzamosan még egy-egy lakóútca fut, melyet keresztirányú utcák kötnek össze a főutcával. A főútca szélessége 22-25 m, a lakóutcák jellemzően 15-16 m szélesek. A telekszerkezet követi az utcák szabályos elrendezését. A telkek többségének területe 1000-1500 m². Szélességük általánosságban 18 m, mélységük változó (54-88 m). Szabálytalan alakú vagy kisebb méretű telkek csak a főútca mentén, annak is elsősorban Pálospuszta felőli oldalán találhatóak.

A település belterületét oldalhatáron álló beépítés jellemzi. Az előkertes, illetve előkert nélküli épületelhelyezés utcánként, egyes esetekben utcán belül is váltakozik. Például a Kossuth Lajos utca Kiskunmajsa felé eső szakaszán az épületekhez előkert tartozik, míg az utca középső és Szeged felé eső szakaszain a házak közvetlenül az utcafronti telekhatáron állnak. A József Attila, Petőfi Sándor és Széchenyi utcákban az utca egyik oldalán előkert nélküli, míg a másik oldalán előkertes a beépítés.

A szabályos utcaszerkezetű belterületet mutató műholdkép (Forrás: www.mepar.hu)

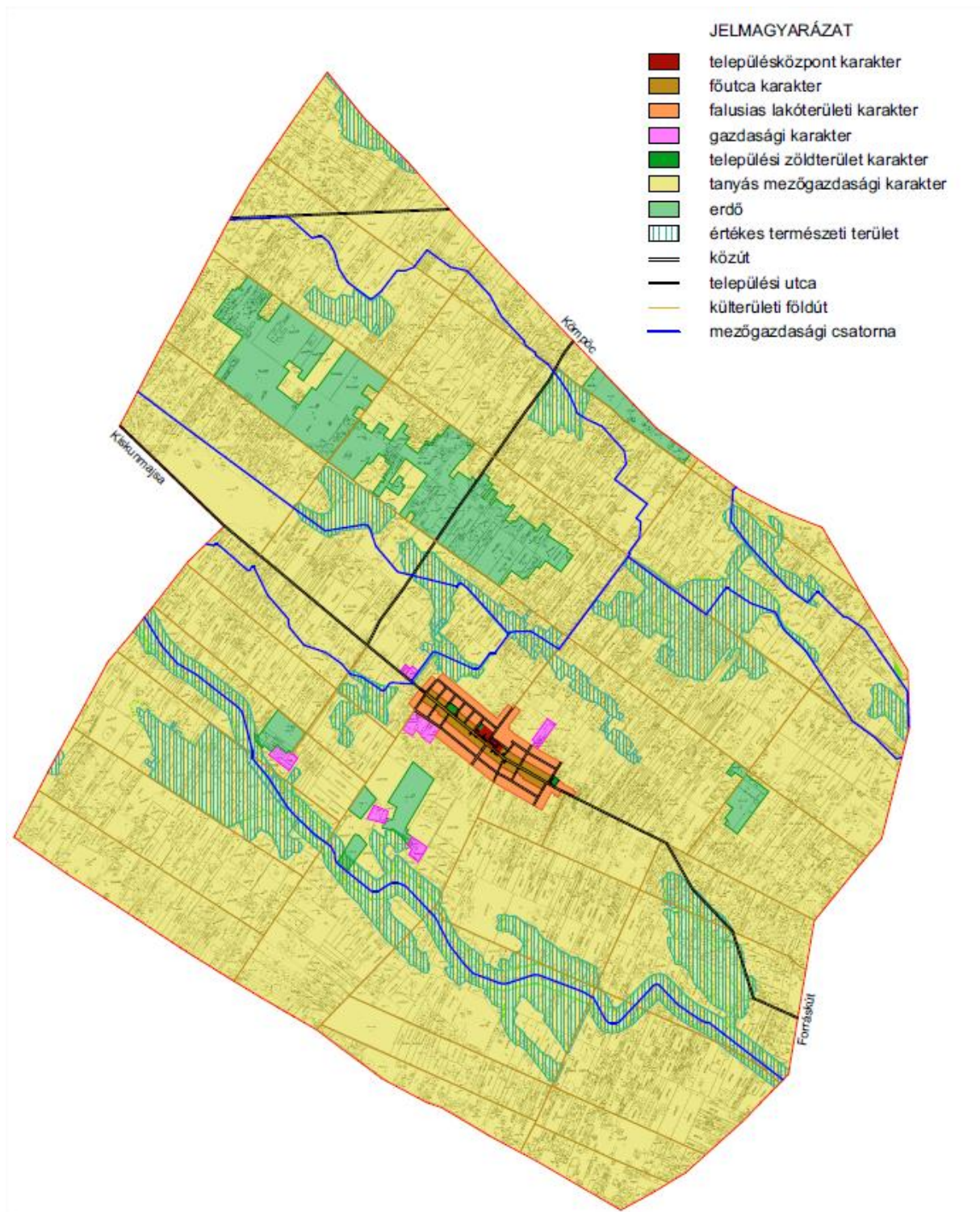
Az első házak a két világháború közötti időszakban jelentek meg a Szeged – Kiskunmajsa út pálospusztai oldalán. Ezek boltok vagy vendéglátóhelyek voltak. 1939-ben épült fel a templom az út csólyospusztai oldalán. Az önálló községé alakuláskor (1945) még egyetlen összefüggő házsor sem volt a településen. 1948-ban jelölték ki belterületet a Szeged – Kiskunmajsa út két oldalán. Az első utcákat és házhelyeket a település Kiskunmajsa felé eső részén mérték ki. A település Szeged felőli oldalán csak két évtizeddel később került sor a mai Kölcsey és Tavasz utca telkeinek kiosztására. A legtöbb ház az 1970-es és az 1980-as években épült. 1990 után jelentősen visszaesett a kiadott építési engedélyek száma. Az utóbbi 25 évben az új házak jellemzően a település szélső utcáinak a még beépítetlen telkein épültek.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRSZEEK

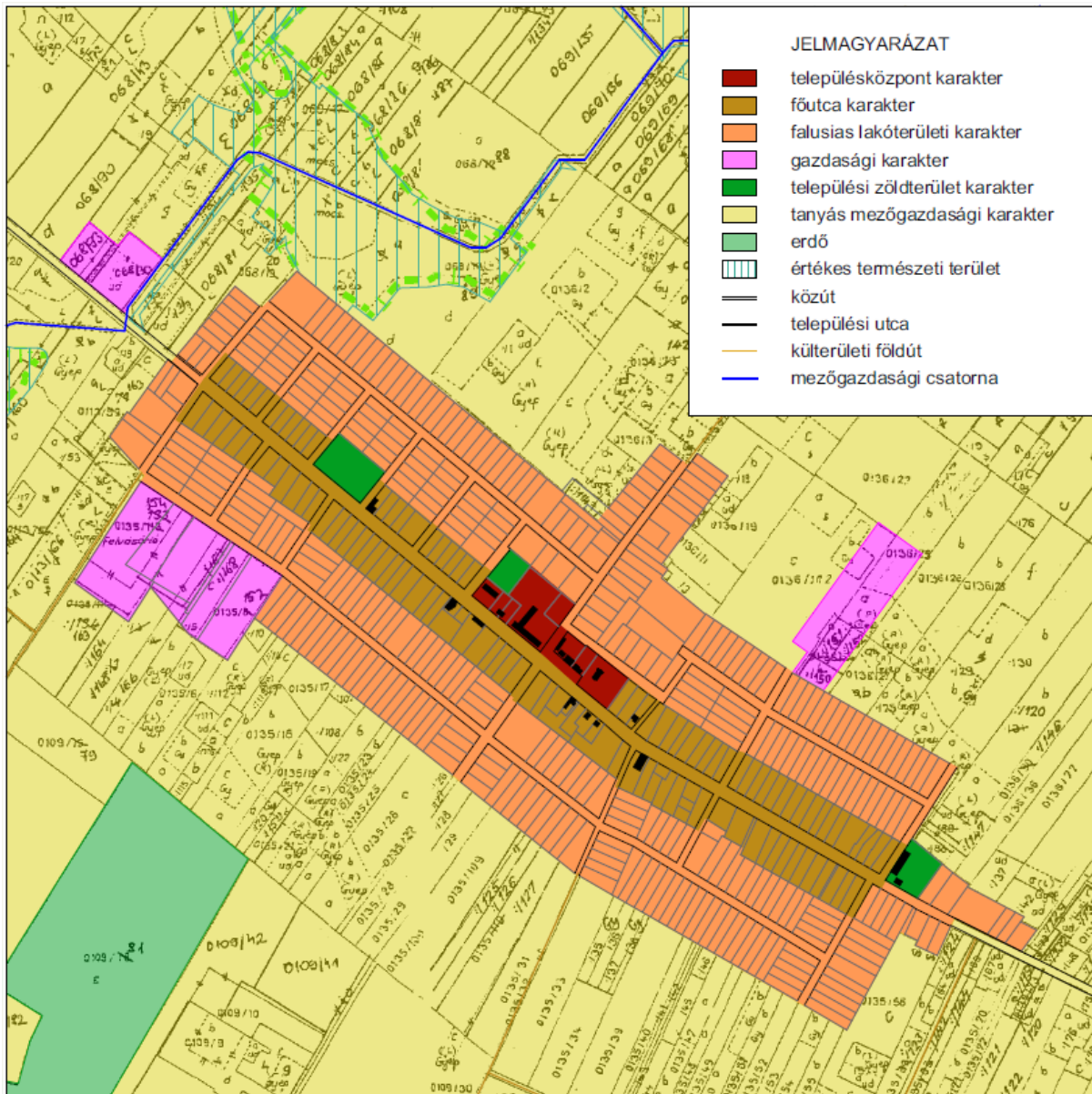
TÉRKÉPI LEHATÁROLÁS

A teljes közigazgatási terület karakterterképe

A belterület karaktértérképe

AZ EGYES TELEPÜLÉSKARAKTEREK ARCULATI JELLEMZŐI

Településközponti karakter

A karakter két utcátömböt foglal magába a település központi részén, a Kossuth Lajos utca északi oldalán. A terület jellemzően közösségi és településközponti funkcióknak ad otthont. A kisebbik tömb legfontosabb épületei az 1939-ben felszentelt Római Katolikus templom, az 1952-ben elkészült polgármesteri hivatal és az 1963-ban megnyitott posta. A középületek sorát a Korona utca túloldalán az 1960 és 1984 között több ütemben épült iskola és az 2014-ben átadott fedett termelői piac folytatja. A területhez tartozik még a polgármesteri hivatal előtti parksáv, ami településszerkezeti értelemben is kijelöli a község központját.

A Római Katolikus Jézus Szíve templom csendes, meghitt környezetben áll

Parksáv emeli ki a településközpont középületeit az utcaképből

Településképileg kevésbé karakteres a településközpont megjelenése. A felsorolt épületek egymástól szeparáltan jelennek meg, nem alkotnak utcafépí egységet.

A templom a főutcától mintegy 30 m-rel bentebb, a templomkert fáí között áll, ezért az utcafépben csak korlátozottan érvényesül. A polgármesteri hivatal és a posta épülete már településképileg sokkal frekvéntáltabb helyzetben van. A jó rálátás és az előttük elhelyezkedő zöldterület már önmagában kiemelt helyzetet biztosít számukra, azonban az egyszerű, földszintes épületek nem reprezentálják a betöltött központi szerepkört. Az iskola 60 m hosszú, nyugodt tömegű utcai szárnya mintegy rávezet a településközpontra. Kiskunmajsa felől közeledve településképileg előkészíti a község központi teresedésére történő megérkezést. A termelői piac színvonalas épülete szintén önmagában áll a hidroglobusz előtti üres téren. Magányos elhelyezkedése miatt nem érezzük a településközpont szerves részének.

A több lépcsőben épült iskolaépület hosszan kíséri a főutcát

Az iskolaudvar több mint barátságos...

A település léptékéhez és építészeti arculatához jól illeszkedő kistermelői piac

Főutca karakter

A Kossuth Lajos utca mindig is központi szerepet játszott a település életében. Még nem létezett a mai település, amikor már ez az út volt a csólyosi és pálosi emberek számára a legfontosabb térszerkezeti elem a határban. Itt nyitottak meg a tanyai lakosságot kiszolgáló első boltok és vendéglátóhelyek, majd itt épült fel a két puszta közös temploma. A községgé szerveződés után gyorsan beépült, „rang” volt a főutcán építkezni.

A településszerkezetben betöltött fontos szerepét jelzi, hogy másfélszer olyan széles, mind a község többi utcája. A településen élők mindennapjait is meghatározza, hiszen Csólyospálos szinte valamennyi fontosabb szolgáltató és kereskedelmi épülete itt található.

A nyílegyenes főutca széles közterülettel

Településképi szempontból több figyelmet érdemlő utcaszakasz

A Kossuth Lajos utca településképi szempontból számos problémával küzd. Hiányzik az egységes utcakép. A sátoztetős házak közé ékelődő régi tanyák és újabb nyeregtetős vagy emeletes lakóházak megbontják az utcakép rendezettségét. A kereskedelmi egységek és vendéglátóhelyek színes építészeti világa szintén ez ellen hat. A széles közterület nyújtotta szabadabb növénytelepítés lehetőségével is csak részben él az utca. Sok helyen csak füvesített az útburkolat és a járda közti zöldsáv. Máshol pedig nincs összhang az egyes ingatlanok előtt ültetett növényzet között. A zöldsáv összehangolt fásítása, kiegészítve talajtakaró cserjékkel és virágágyásokkal, nagyon pozitívan tudna hozzájárulni nemcsak az utca környezetéhez, de az egész település pozitív megítéléséhez.

Élelmiszerbolt ultramodern épülete

Hagyományosabb formavilágú boltépület

A dísznövényekkel beültetett, gondozott lakóudvar a főutcán

Falusias lakóterületi karakter

A település – főutcán kívüli – lakóterületei nagyon hasonló képet mutatnak. Hasonló az utcák szélessége, a telkek mérete, a beépítési mód és legtöbbször a házak építési kora is. Mindez kedvez a harmonikus, egységes utcakép kialakulásának.

Az épületek telekhatárhoz viszonyított elhelyezésére az oldalhatáron álló előkertes beépítési mód a jellemző. Ez laza, oldott településszövetet eredményez. Emellett több utcában is előfordul az előkert nélküli telepítés, amely a zártabb, kisvárosias utcakép felé mutat átmenetet.

Csolyospáloson a két leggyakoribb háztípus a kontyolt tetetős, négyzetes alaprajzú lakóház és a nyeregtetős, téglalap alaprajzú lakóház. Amennyiben egy utcán belül nem keverednek, mindkét háztípus nyugodt utcaképet eredményez.

A lakóépületek mögött, legtöbbször azokkal egybeépülve, jelentős méretű melléképületek állnak. A melléképületek az oldalsó telekhatárhoz igazodnak, de gyakori, hogy végük „L” alakban befordul, elválasztva a gazdasági udvart a haszonkerttől.

Az épületek színezésében a világos, pasztellszínek dominálnak. Leggyakoribb színek a fehér, szürkésfehér, világos drapp és a sárga pasztelles árnyalatai. Élénkebb, erőteljesebb színek csak kisebb felületeken, díszítésként, vagy a lábazaton jelennek meg.

Utcaképek: az 1970-es években kialakított vegyes beépítésű Tavaszi utca

Utcaképek: a kertvárosias Kölcsey Ferenc utca

A lakóterület hosszú, keskeny telkeire jellemző a megosztott, differenciált telekhasználat. A telek utcával határos oldalán gyakori a díszkert. A telek középső részén a fő és melléképületek vonalában található a lakó- és gazdasági udvar. A telek hátsó része a haszonkert, ahol mezőgazdasági termelés folyik. Itt gyakran fóliasátrak alatt folyik az intenzív zöldségtermesztés.

Az utcák közterülete rendezett. Növénytelepítés inkább csak cserjékre és egy-két gyümölcsfára korlátozódik. A füvesített közterület egyhangúbb látványáért kárpótolnak a dísznövényekkel beültetett előkertek.

Utcaképek: kertek mögé bújó házak a Móra Ferenc utcában

Jellegzetes épülettípusok: 1960-as években épült sátortetős lakóház

Jellegzetes épülettípusok: 1970-80-as évek fordulóján épült nyeregtetős lakóház

Jellegzetes épülettípusok: Napjaink lakóháza

Virágokkal és zöldségekkel vegyesen beültetett haszonkert (Ady Endre utca)

Gazdasági telephely karakter

Az ipari és mezőgazdasági telephelyek nem alkotnak nagyobb összefüggő területet, hanem foltszerűen jelennek meg a település peremén és a külterületen. A település legnagyobb foglalkoztatója a Bartók Béla utcai telephellyel rendelkező D-Paprika Kft., mely zöldség- és gyümölcszsárártással foglalkozik. A község keleti szélén 3 hektárnyi területet borítanak a Tóth Kertészet fóliasátrai. A cég muskátlik és balkonvirágok előnevelésével és virágvetőmagok előállításával foglalkozik. A mezőgazdasági gépgyártással folytató Malupe Agro Bt. a Kiskunmajsai út mentén épített a közelmúltban gyártócsarnokot.

D-Paprika Kft. modern üzem- és raktárcsarnokai.

A gazdasági telephelyekre jellemző a nagy ingatlan, a szabadon álló beépítés és a nagyobb épületmagasság. A gazdasági épületek illetve építmények – az ott folytatott tevékenység függvényében – igen változatos megjelenésűek lehetnek. Az újabb építésű épületek rendszerint fémszerkezetű ipari csarnokok szendvicspanel vagy trapézlemez burkolattal. A szövetkezeti időkből fennmaradt épületek még hagyományos téglafalazattal és hullámpala vagy cserép fedéssel rendelkeznek. Állaguk általában már igen leromlott. A nagy kertészeti fóliasátrak ugyan ideiglenes építmények, azonban méretük alig marad el a könnyűszerkezetes ipari csarnokok mögött. A 10x50 m-es egységekkel 500 vagy akár 1000 m² 6 m belmagasságú fedett tér is létrehozható.

Tóth Kertészet

Települési zöldterület karakter

A Kossuth Lajos, Petőfi Sándor és József Attila utcák által határolt Nemzedékek tere egybefüggő, parkosított zöldfelületet. Területe 7700 m². Középpontját szökőkút jelöli ki, melyhez átlós sétautak vezetnek. Az északi sétaút mentén az aradi vértanúkra emlékeztető 13 kopjafa található. A terület másik felén gazdagon felszerelt játszótér kapott helyet a fák árnyékában.

A park képét a változatos fajtájú s életkorú fák határozzák meg. A ligetes telepítésnek köszönhetően a lombok alatt összefüggő gyepszőnyeg zöldel. A szökőkút környékét lágyszárú virágos növények díszítik. Összességében jól használható, kikapcsolódásra és játékra egyaránt alkalmas zöldfelülete a településnek.

A települési zöldfelület karakter további két kisebb területe a templom körüli parkrész és a Községi Ház mögötti rendezvényter. Mindkettő bekerített zöldfelület.

Szökőkút a Nemzedékek terén

A 13 aradi vértanú emlékére állított kopjafák

Falusi rendezvények számára ideális hely a Községi Ház tágas udvara

Tanyás mezőgazdasági karakter

A település határa mezőgazdasági kultúrtáj. A mozaikos természeti adottságoknak és tanyás gazdálkodási hagyományoknak köszönhetően változatos a tájkép. A természetközeli területek ugyan ma már csak foltszerűek, nem alkotnak nagy összefüggő területet, de sokféle jelen vannak a határban. A tanyák is jelentősen megfogyatkoztak az utóbbi fél évszázadban, azonban megmaradtak a dűlőutak, a tanyák helyén a facsoportok, a földparcellákat elválasztó mezsgyék. A tájszerkezet tovább él, miközben a létrehozó okok egy része már eltűnt vagy átalakult.

A gyengébb talajadottságok miatt a szántóföldi növénytermesztés mellett teret nyert a munkaigényes kertkultúra is. Erről tanúskodnak a határban sok helyen látható fóliasátrak.

A mezőgazdasági tájnak még ma is szerves részei a tanyák. A mai tanyáknak három jellemző fejlődési irányuk van: a gazdálkodó, a lakó és a nyaraló tanya. A gazdálkodó tanyák a tanya tradicionális szerepét örökölték tovább. Az öreg lakótanyák – a gazdálkodás megtartó erejét elvesztve – bizonytalan jövő elé néznek. A külterületi új építésű lakóingatlanok rendszerint már nélkülözik azt a szoros táji, természeti, életmódbeli kapcsolatot, amit a hagyományos tanyák képviseltek. Ez elég nyilvánvaló amikor megnézzük az utóbbi időben épített külterületi lakóházakat. A nyaraló vagy rekreációs tanyák a tanya romantikus, természettel harmóniát teremtő oldalát ragadják meg. A tulajdonosok tudatosan a tanyai életmód hangulatát keresik, és sok esetben annak megőrzését is feladatának tekintik. Olykor azonban negatív eredményt hoz ez a romantikus hozzáállás. A hagyományokat félreértelmező népieskedés és az idegen tájakról importált építészeti formaelemek önmaguk torzóiává tehetik ezeket a tanyákat.

A hagyományos tanyák jellegzetességei

A homoki tanyák döntő többsége nagyon egyszerű elvek alapján épült. Fő szempont a célszerűség volt, hiszen mindent saját kezűleg készítettek. A hagyományos tanya épületei a

hozzá tartozó földterület magasabb, víz nem járta részen, belső udvar körül helyezkedtek el. Mivel a kisebb épületeket egyszerűbb volt felhúzni a lakóház és a gazdasági épületek minden esetben külön épültek. A kis épületegyüttest facsoport, rendszerint akácos övezte, védve az ott lakókat a zord szelek ellen. A lakóház is csak éppen akkor volt, hogy télire meghúzhassa benne magát a család. Ritkán volt több benne 2-3 helyiségnél. Az idő múlásával – az igények és a lehetőségeke függvényében – bővült a tanya. A későbbi bővítések következménye a lakóház udvari oldalán a jellegzetes megtört tetősík. Alatta olyan kisebb helyiségeket helyeztek el, mint az előszoba, a kamra, vagy a fürdőszoba. A lakóház előtti tér idővel lakóudvarrá vált, ahol virágágyásokkal szegélyezett kerti út vezet a verandához. A gazdálkodáshoz (állattartás, terménytárolás stb.) kötődő udvarrészt igyekeztek ettől függetlenül, elkülönítve kialakítani, gyakran kerítéssel is elválasztva a lakóház előtti „tisza udvartól”.

A tanyán folytatott gazdálkodás igényeihez igazodtak a melléképületek. Egy több lábon álló tanyán nagyon sokféle melléképület előfordult: istálló, kamra, fészer, ólak, kukoricagóré, pince, verem, a kenyérsütő kemence. Nem őriztek különleges és egyedi építészeti vonásokat, de változatos méretükkel és elrendezésükkel nagy szerepük volt abban, hogy a tanya köztudatban élő romantikus képe kialakult. Távolabbról valóban festőien hat a fák árnyékában megbújó, kisebb nagyobb épületek halmazából összegyúrt épületegyüttes.

Ahol a tanyák gazdálkodási funkciója visszaszorult a melléképületek jelentősége visszaesett. Érdemi gazdálkodás hiányában nagyon gyorsan képesek az enyészet áldozatává válni. Ahol viszont ma is életforma a gazdálkodás az egykori melléképületek helyett gyakran jelennek meg újabb építésű, a mai építési technológiát, valamint a korszerű állattartási és terménytárolási körülményeket kielégítő modern gazdasági épületek.

Hagyományos tanya, ház körüli gazdálkodással (Felsőpáros)

Modern külterületi gazdaság (Felsőcsólyos)

Öreg lakótanya hozzáépítéssel komfortosítva (Felsőcsólyos)

Új külterületi lakóház az elbontott tanya helyén (Felsőcsólyos)

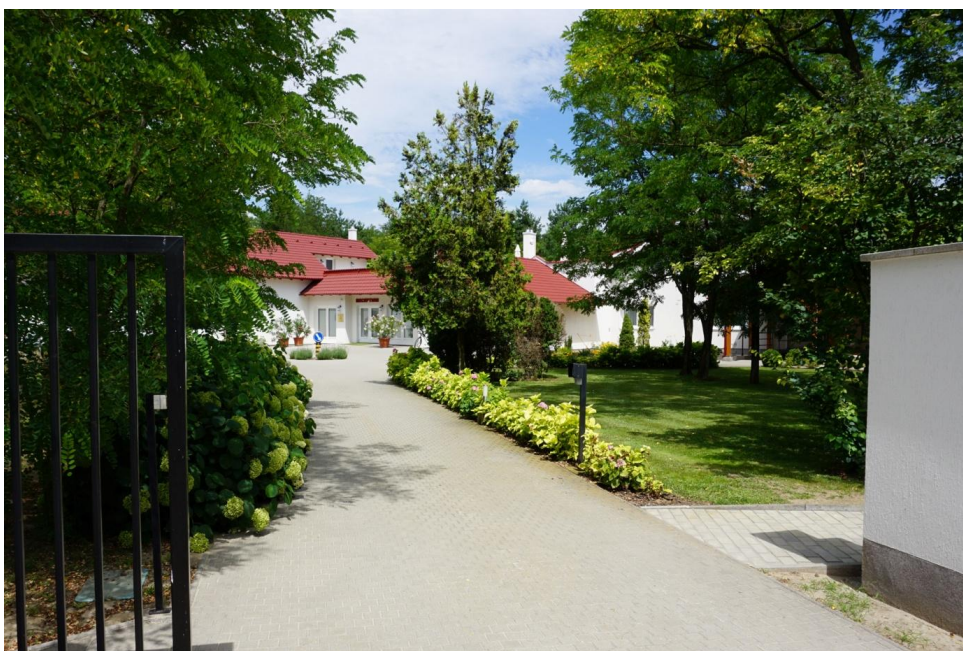

Pihenést és rekreációt szolgáló udvar (Felsőpáros)

Véneperfa vendégfogadó tanya (Alsócsólyos)

Csipkerózsa Parkhotel hívogató bejárata (Felsőpáros)

MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSKÉPI, TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

ÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSKÉPI ÉRTÉKEK

Csolyospálos fiatal község, évszázados építészeti emlékekkel nem rendelkezik. Első jelentősebb épületei az 1920-as években emelt tanyai iskolák és az 1939-ben felépült templom voltak. A település többi közösségi épülete az 1950-es és 1960-as években épült. Ebben az időben nem volt lehetőség reprezentatív, településképet meghatározó épületek emelésére. Hasonló a helyzet a lakóépületekkel.

„Jézus Szíve” római katolikus templom

Egyháziilag Csolyos és Pálos puszta egyaránt Kiskunmajsához tartozott. 1910-ben merült fel a gyülekezetben a templomépítés ötlete, e célból gyűjtést is kezdeményeztek, de az első világháború megakadályozta az ötlet megvalósítását. A templomépítés ügye 1926-ban került napirendre újra. A templomot Fábián Gáspár tervezte, felépítését pedig Tóth László kiskunhalasi építőmester vállalta el. Az alapkövet 1938. május 22-én tették le és alig több mint egy év alatt fel is épült. 1939. június 12-én szentelték fel Jézus Szíve tiszteletére. A templom 14 m széles, 22 m hosszú és 120 ülőhellyel rendelkezik. Tornya 16,25 m magas. A harang 1949-ben került fel a toronyba az Alsópálosi iskolából.

Római katolikus plébánia

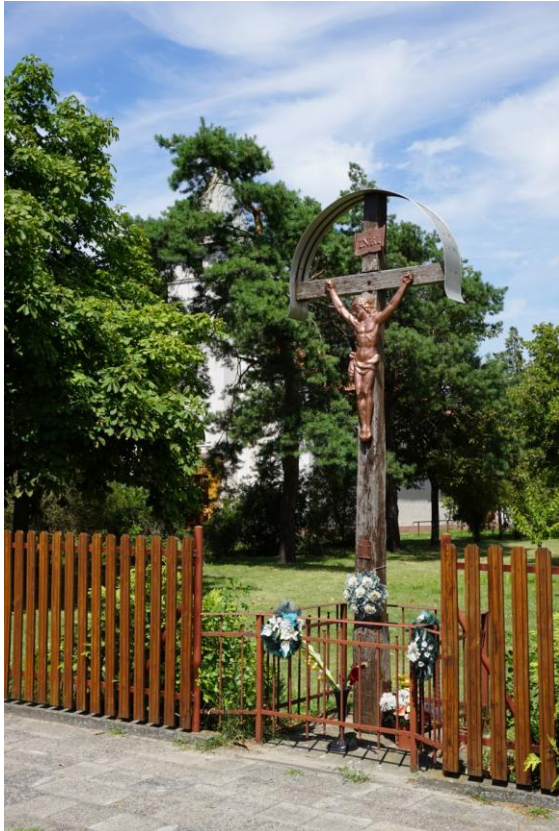

Az egyházközség 1944-ben határozta el a plébánia felépítését. A szükséges telket gyülekezeti tagok adományozták a templommal szemben, a pálosi oldalon. Ezzel is próbálták a két puszta összetartozását kifejezni. A plébánia 1952-ben épült fel. Egyszerű tömegformájú épület. A közelmúltban történt meg a felújítása.

Egykori Felsőpálosi iskola

A Felsőpálosi iskola az 1930-as évek elején épült. A tágas tanterem mellett egy tanítói lakást is magában foglalt. Az iskola udvarán felállított harangot 1936-ban szentelték fel. Közel fél évszázadig szolgálta az oktatást, 1976-ban zárták be. Jelenleg magántulajdonban van. Erőt sugárzó, robusztus épület, mely ma is méltóságteljesen áll a határban.

Útmenti keresztek

A település egyedi szakrális értékei a hívek által állított útmenti keresztek. 14 található belőlük szerte a határban. Anyaguk fa vagy kő, ritkábban bádog. Általában nevezetes, hangsúlyos helyeken állnak (pl. településhatár, útkereszteződés, mező vagy dűlő kezdete). Szakrális szerepük mellett tájékozási pontként is szolgáltak.

Közkút

Történelmi érdekesség a főutcán álló régi közkút. A régi kerek kutak ipari változata. A vizet a fémkerék tekerésével hozza a felszínre. Fejrésze és a kerék díszes megmunkálású. Előtte kannatartó ráccsal ellátott összefolyó.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A különböző jellegű és védettségű természeti területek találhatóak a település határában. Változatosságuk képet ad és emlékeztet a hajdan még összefüggő és érintetlen természeti világra. E természeti értékek a napjainkra bekövetkezett különállóságuk, szakadozottságuk miatt erősen sérülékenyek, ezért különös odafigyelést igényelnek.

A település közigazgatási területén található a Csólyospálosi Földtani Feltárás Természetvédelmi Terület.

Az Alföldön mindig nagy érték volt a távoli vidékekről beszerezhető tartós építőanyag. A földtani feltárás megmutatja, hogy a néhol az Alföldön is előfordult építésre alkalmas kő. Ez a réti mészkő, melyet a népnyelv a darázs-fészekre emlékeztető lyukacsos szerkezete miatt darázskőnek nevezett.

Képződése a homokbuckák közötti mélyedések időszakos szikes tavaihoz kötődik. Megfelelő körülmények között (ingadozó talajvízszint, erős párolgás, vízben oldott karbonátok jelenléte) a semlyékek alján lerakódott dolomitiszap pórusaiba egyre több kalcitkristály épült be, és ha elég hosszan tartott a folyamat, a tófenék iszapja karbonátos közzé kristályosodott.

A réti mészkő- és dolomit feltárás nemcsak geológiai és természetvédelmi, hanem jelentős kultúrtörténeti értéket is képvisel. Az évszázadokon át fejtették fáradságos munkával. Számos Árpád-kori és késő középkori templom alapozása és falazata épült darázskő felhasználásával. De gyakran találkozni vele a környékbeli tanyák alapjaiban vagy melléképületeiben is. A „kővágás” az 1970-es években szűnt meg.

A feltárás körül a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága és Csólyospálos Község Önkormányzata közösen földtani bemutatóhelyet és tanösvényt alakított ki. Láthatók itt pusztai pásztoréptmények, látófa, madármegfigyelő hely, és nem utolsósorban szemügyre vehetők a területen kifejtett darázskövek is.

A réti mészkő feltárást bemutató tanösvény

Kitermelt réti mészkő tömb

Hazánkban a természet védelméről szóló törvény értelmében minden láp és szikes tó védelmet élvez. Felsőpáloson ilyen ex-lege védett láp található a Dorozsma-Majsai csatorna nyugati oldalán. A csólyosi határban a belterület északi szélén pedig egy időszakos vízborítású szikes tó őrzi a táj ősi képét.

A természetes vizes élőhelyek mellett mind a csólyosi, mind a pálosi határban találunk olyan legelő és kaszáló területeket, amelyek az országos ökológiai hálózat részeként természetközeli jellegüknél fogva élveznek védelmet.

A Nemzeti Ökológiai Hálózat részét képező értékes gyepterület (Alsócsólyos)

Szintén az országos ökológiai hálózat részét képezik – a fent említett területen túl – a jelentősebb belvízcsatornák és parti sávjuk. Hiszen az Alföld évtizedek óta tartó szárazodása különösen értékessé emeli a még meglévő (legalább potenciális) felszíni vizeinket, úgy ökológiai, mint klimatikus vonatkozásban.

Mesterséges csatorna gazdag vízparti növényzettel

Helyi jelentőségű természeti értéként kezelhető a település belterületén a Nemzedékek tere fás-ligetes parkja, ahol változatos életkorú és fajösszetételű fás növényzet alkot tájkert jellegű együttest.

Természetközeli ligetes park a település főutcája mellett (Nemzedékek tere)

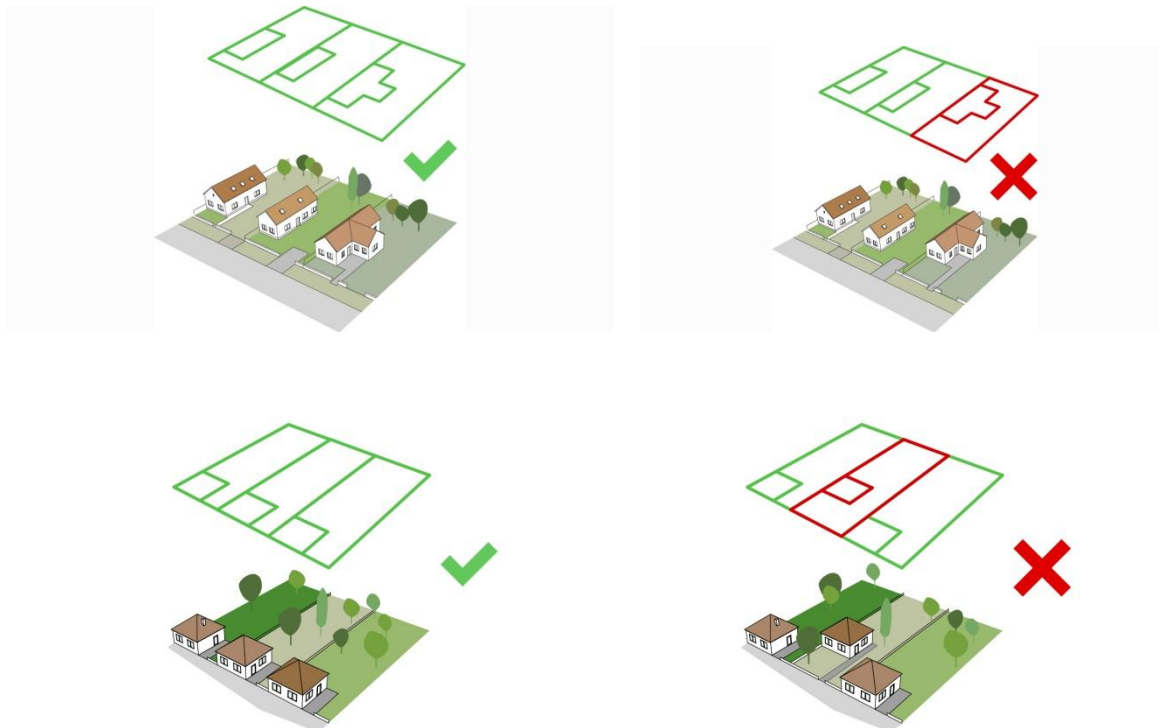
A TELEPÜLÉS MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

ÉPÜLETEK ÉS ÉPÍTMÉNYEK

- A beépítésre szánt területen építményt, építményrészt a környezet adottságainak és értékeinek figyelembevételével, ahhoz illeszkedve kell megvalósítani.

Lakóépületek

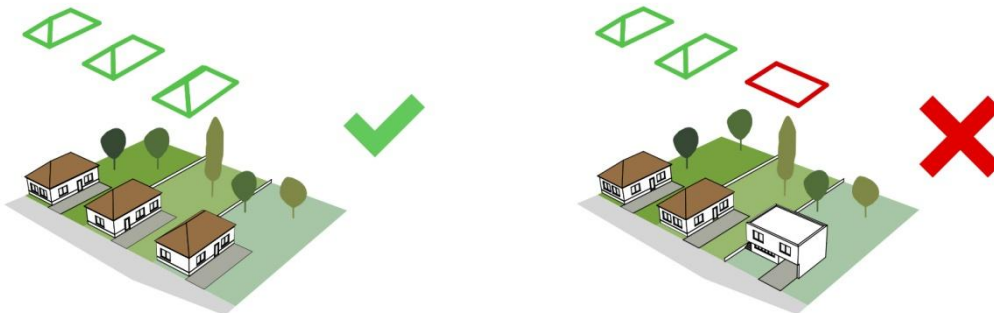
- Az épületek telken belüli elhelyezése az utcában kialakult állapothoz igazodjon.

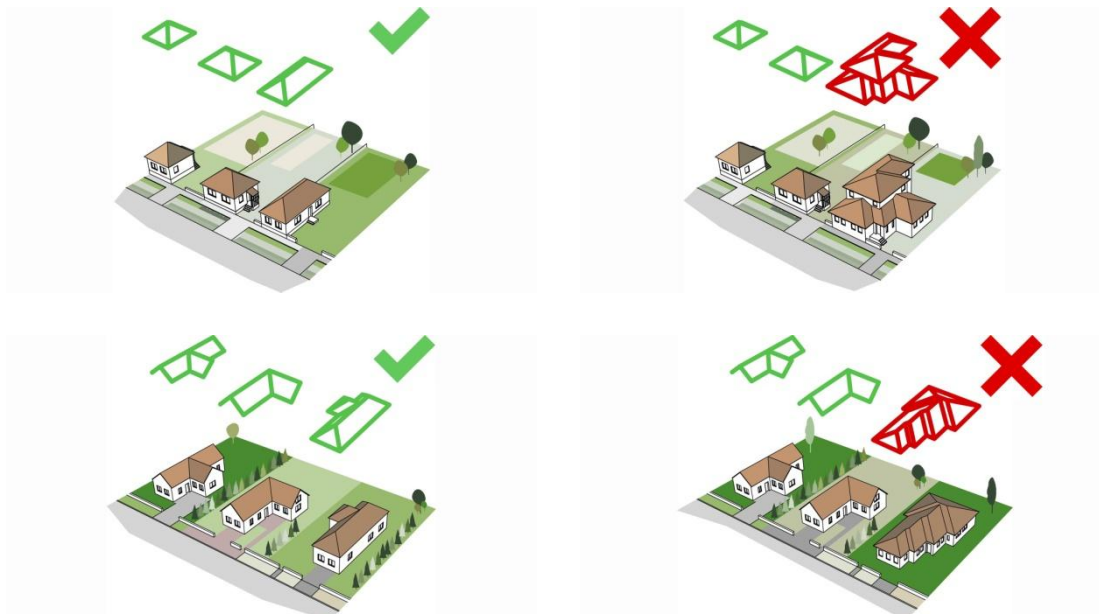
- A melléképületek – a jellemző oldalhatáros beépítésnek megfelelően – a lakóépület mögött, a telekhatáron legyenek elhelyezve.
- Melléképület ne kerüljön az utcafrontra.
- A településen a földszintes vagy tetőteres épületek jellemzőek, ezért az alacsony beépítési magasság megtartása javasolt.

- A települési hagyományok és az utcaképi illeszkedés miatt javasolt a magastető alkalmazása.

- A túlzottan összetett tetőidom és mediterrán jellegű emeletráépítés idegen a faluképben, az egyszerű tetőforma biztosítja leginkább a környezeti illeszkedést.

- Az épületgépészeti elemek (pl. klíma kültéri egység) ne, vagy csak rejtetten jelenhetnek meg a közterületről látható homlokzati felületen.
- Napelemek elhelyezése esetén a közterületről látható tetőfelületnek csak arányos részét foglalják el a panelek.

Üzemi épületek

- Az épület formai megjelenése fejezze ki annak gazdasági, funkcionális jellegét.
- Kerülendő a családi ház jellegű fejeépületek építése.
- Egyszerű épületszerkezeti megoldások alkalmazása és korszerű anyaghasználat javasolt.

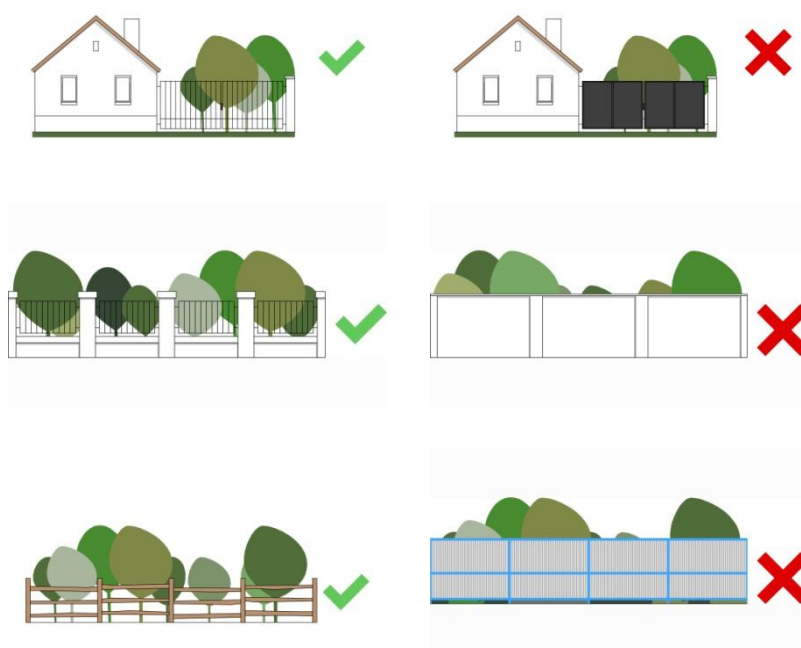

Kerítések

A kerítések az utcakép legfontosabb épített kiegészítő elemei. A vagyonvédelmi funkció mellett fontos térformáló szereppel is bírnak. Igényes építészeti kialakítással az épületekkel egyenrangú esztétikai értékűvé válhatnak.

Csóllyospálosra jellemző a kerítések áttört, az udvara, kertre szabad belátást engedő kialakításában. Csak az előkert nélküli, utcafrontra épült lakóházak némelyikénél találkozhatunk zárt hatású, tömör kerítéssel.

- A kerítésekre is igaz az az általános ajánlás, hogy kialakításukban, anyaghasználatukban, magasságukban a környezetben jellemző adottságokhoz illeszkedjenek. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a szomszéd kerítését kell másolni.
- Javasolt az alacsony lábazattal rendelkező, fém oszlopok vagy falazott pillérek között áttört mezőkből álló kerítések építése.
- A kerítések magassága ne haladja meg a szemmagasságot.
- A kerítésmező anyaga lehet fémpanel, faléc vagy deszka. A drótháló és a tömör fémlemez az utcafronton kerülendő.
- A kerítéskapu kialakítása és anyaghasználata igazodjon a kerítés többi részéhez.

TELEKHASZNÁLAT

- A telekhasználat tekintetében ajánlott megőrizni, illetve újraéleszteni a falusi jelleg minden pozitív vonását: az erős zöldfelületi beágyazottságot és (háztáji) gazdálkodást.
- A lakóingatlanok esetében telken belüli többszintes növénytelepítés ajánlott.
- Ajánlott az őshonos vagy tájhonos növények (pl. gyümölcsfák) ültetése.
- A tájidegen örökzöldek (pl. tuja, ezüstfenyő) ne legyenek egyeduralgó növényei a kertnek.
- Ipari és kereskedelmi telephelyek esetében a burkolt felületek kedvezőtlen hatásának kiegyenlítése érdekében fokozott figyelmet kell fordítani a zöldfelület kialakítására.

- Ipari ingatlanok kötelezően előírt zöldfelületként kialakítandó területein kétszintes növénytelepítés javasolt.
- A telephely lakóingatlanok felé eső részén, illetve a közútvonalak mentén fasor vagy takaró erdősáv telepítése ajánlott.

KÖZTERÜLETEK

A település utcáitól és tereitől nem csak azt kérjük számon, hogy lehetővé tegyék a biztonságos és kényelmes gyalogos illetve autós közlekedést, hanem azt is, hogy az utcán tartózkodva jól érezzük magunkat. A kellemes közérzet kialakulását alapvetően befolyásolja az utcakép elemeinek egyedi minősége és arányos, harmonikus összképe. Ebben egyaránt szerepet játszik az útburkolat és járdaburkolat kialakítása, a zöldsáv jellege, a kapubehajtók megjelenése, a csapadékvíz-elvezetés módja, a közvilágítás és energiaszolgáltatás oszlopainak elhelyezése stb.

- Általános ajánlás, hogy kerülni kell az egyes ingatlanok előtt az egyedi, a teljes utcakép egységét figyelmen kívül hagyó, diszharmoniót keltő megoldásokat.

Járdaburkolatok

- A járdafelületek egy adott utcaszakaszon alkossanak egységes, homogén felületet. Az egyes magáningatlanok előtti eltérő szélességű, anyagú vagy tagolású járdafelületek ötletszerű megjelenésükkel rendezetlen képet nyújtanak, a teljes utcaképre romboló hatásúak. Ezért a járdaburkolatok felújítása mindig egységes koncepció alapján történjen.
- Egy burkolat akkor esztétikus, ha harmonikusan illeszkedik környezetébe és nem akarja túlerőltetni, túlhangsúlyozni önmagát.
- Frekventált helyeken, illetve a főutcán ajánlott kiselemes burkolatok használata. A kiselemes burkolatok nagy előnye műszaki szempontból, hogy viszonylag könnyen javíthatók, elemei bármikor visszahelyezhetők, újraigazíthatók.
- Azokban az utcákban vagy utcaszakaszokon, ahol jelenleg nincs járda, legalább az egyik oldalon kívánatos kiépíteni.

Vízelvezés

A község számos utcájában kiépített vízelvező árokrendszer található. Az azonos keresztmetszvényű árokszakaszokat a kapubehajtók alatt átfolyók kötik össze. Az árok alja és oldala előregyártott betonlapokkal van burkolva. A kapubehajtók két oldalán beton kerékvető véd a belecsúszástól. Előnye – azon kívül hogy nagy mennyiségű csapadékot képes elvezetni rövid időn belül – az egységes, esztétikus megjelenés. Hátránya, hogy a lehulló csapadék nem helyben hasznosul.

- Az útburkolatról és a járdáról összegyűlő csapadékvíz szikkasztásáról vagy elvezetéséről minden esetben gondoskodni kell.
- A nyílt szikkasztóárok elfogadott lehetőség, mivel homokvidéki jellegből következően többnyire kedvező a helyi szikkasztóhatás. Az árok karbantartásáról azonban rendszeresen gondoskodni kell. Utcaképileg nem előnyös amikor különböző szélességű és mélységű szikkasztó árkok váltakoznak a porták előtt.
- Kiépített vízelvező árok alkalmazása ott ajánlott, ahol a mélyebb fekvés vagy a kötöttebb talaj miatt valóba szükség van a vízelvezésre.

Utcafásítás

Az utcát kísérő fasorok igen hatásosan képesek befolyásolni az utcaképet: vonzzák és vezetik a tekintetet; évszakonként változó látványt nyújtanak; klimatikus kondicionáló hatással rendelkeznek, azaz árnyékot adnak, növelik a környező levegő páratartalmát, felfogják a port.

- Az ingatlanok előtti faültetés ezért minden estbe támogatandó, illetve a közterület fásított jellege megőrzendő.
- A közterületi növénytelepítés esetén ajánlott a kialakult utcaképre tekintettel lenni. Ha jellemzően díszfákkal beültetett az utca, akkor ahhoz szükséges igazodni, ha gyümölcsfákkal, akkor gyümölcsfát vagy díszgyümölcsfát javasolt telepíteni.
- Ahhoz, hogy településképileg is értékelhető végeredmény szülessen az utca adottságaihoz alkalmazkodó egységes szabályozás szükséges. Érdeemes meghatározni a faültetésre alkalmas közterületi sávot, az utca jellegéhez igazodó ajánlott fafajokat és az ültetendő fák egymástól való minimális távolságát.
- A fasoroknak egyenrangúságot kell biztosítani a közlekedési, közmű és elektromos hálózati létesítmények mellett. Nem szerencsés, ha egy közműfejlesztés miatt fasorok kell kivágni vagy csonkolni. Érdeemes megtalálni a közös nevezőt.

Zöldsávok

Az utcák zöldfelületei – biológiai, élő mivoltuknál fogva – magasabb minőséget kölcsönöznek a település élettelen művi-épített struktúrájának, ezért kiemelt szerepük van a településképi alakításában. Az utcai zöldfelületeket jellemzően a nyílt árok és útburkolat közötti, valamint az árok és járda közötti felületek alkotják.

- A zöldsávon belül helyet kell biztosítani fásításnak illetve közműoszlopoknak.
- Minden esetben gondoskodni kell a zöldsáv növényzettel történő beültetéséről, minimum fűvesítéséről. A zöldsávban gyeper helyettesítő zúzottkő felület kialakítása nem javasolt.
- A járda mentén kialakított és rendszeresen gondozott virágágyások előnyösen befolyásolják az utcaképet, ezért támogatandók.
- A zöldsáv ne legyen parkolóhelyként használva. A lakóingatlanok előtt gépjárműparkolásra a kapubeálló vehető igénybe. Kereskedelmi egységek előtt – amennyiben annak nincs telken belüli parkolója – az utcán merőleges beállítású, szilárd burkolatú parkolóhelyeket javasolt kialakítani.

- Az ingatlanok előtti közterületi zöldsávok kialakításában és fenntartásában az ingatlan tulajdonosok – lehetőségeikhez mérten – vállaljanak szerepet.

Parkok

- Javasolt a többszintű – fákat, cserjéket és lágyszárúakat egyaránt tartalmazó – növényállomány megőrzése, illetve a meglévő növényállomány ennek megfelelő kiegészítése, pótlása.

Kapubehajtók

- A kapubehajtók kialakítása egy-egy utcában legyen összehangolt. Amennyiben egy lakóingatlan esetében az ott élők nem használnak gépjárművet. (pl. idősek lakják), elfogadható a füvesített kapubehajtó. Az autóval kijárt keréknyomú kapubehajtó viszont semmiképpen sem szerencsés.

Közművezetékek

- A légvezetékek oszlopait úgy kell elhelyezni, hogy ne lehetetlenítsék el a zöldsávban történő fásítást, illetve ne követeljék meg a fák koronájának durva csonkolását.
- Törekedni kell a különböző (elektromos, elektronikus hírközlési) légvezetékek azonos oszlopsoron vezetésére.
- A légvezetékek oszlopai egy utcán belül legyenek azonos anyagúak és hasonló megjelenésűek

TANYÁK ÉS KÜLTERÜLETI ÉPÜLETEK

A tanyák térhasználati és térszervezési sajátosságai olyan tapasztalatokat összegeznek, amelyek napjainkban is alkalmazhatók.

- A külterületen létesülő lakó- és melléképületek elhelyezése, megformálása, anyaghasználata a terület építési hagyományait szem előtt tartva, a táji adottsághoz illeszkedően történjen. Az építészeti és beépítési paraméterek meghatározásakor fontos az épület helyes léptékének megtalálása és a fokozott tájképi illeszkedés biztosítása.
- Ajánlott az alacsonyabb, földszintes épületek építése, az egyszerű tetőforma és a 35-45 fok közötti tetőhajlásszög alkalmazása
- Anyaghasználatban a természetes anyagok kerüljenek előtérbe.
- A hagyományos tanyák udvaros elrendezéséhez hasonló végeredmény érhető el az „L” vagy „U” alakú beépítés révén. Ennek előnye a belső udvar létrejötte, ami így szinte a lakótér részévé válik. Másrészt az épület oldottabb, tagoltabb tömegképzése elősegíti a tájképi illeszkedést.
- Díszkert csak szorosan véve az épületek körül (a tanyaudvar területén) javasolható
- A tanya körül legfeljebb középmagas, áttört jellegű (deszka, lécz) kerítés épüljön.
- A bejáró út mentén illetve az épület(ek) mellett telepített fasor, facsoport előnyös mind tájképileg, mind gazdaságilag, mind az időjárási szélsőségektől való védelem szempontjából. A területen honos, a termőhelyi adottságokat jól tűrő lombhullató fafajok (pl.: kőris, tölgy, hárs, ostorfa, lepényfa, juhar; víz közelében: fűz-nyár liget, szil) telepítése ajánlott.
- Nem javasolható az ún. inváziós növényfajok egyoldalú telepítése, meghagyása (pl. homogén akácos erdőfoltok, bálványfa és olajfűz csoportok stb.)

TÁJI ZÖLDFELÜLETEK

Erdőterületek

- Gyep művelési ágból erdő művelési ágra váltás nem javasolt 7-8 aranykorona érték alatti földterületeken.
- Az erdősítéseknel javasolt ökológiailag is mérlegelni mind a telepítési helykiválasztást (termőhelyfeltárás), mind az erdők fafaj összetételét. Tájképi és ökológiai cél az őshonos fa- és cserjefajok alkalmazásával minél több elegyes erdőrészlet létrehozása, vagy a meglévő erdőállományok természetszerű irányba történő fokozatos átalakítása. Az egyoldalú, homogén fafaj összetételű és elaprózott területi eloszlású, ültetvény jellegű telepítések csökkentik a táj ökológiai változtatáságát és rontják a tájképi értékét.
- Tájképi és ökológiai értelemben nem kívánatosnak tekinthető a nemes nyár, az akác, az erdei- és feketefenyő homogén (pl. energiaültetvény célú) állományai.
- A megfelelő, őshonos fafajösszetétel mellett a természetes és tájképileg kedvező erdő létrejöttének további feltétele a gazdag fajösszetételű gyepszint, cserjeszint és erdőszegély.

A stabil erdei vegetációt kialakító ökológiai szemlélet feltartóztathatja a gyorsan terjedő inváziós fajokat

Gyepterületek (kaszálók, legelők)

- Ajánlott a gyenge termőhelyi adottságú (7-8 aranykorona alatti minősítésű) szántók visszagyepesítése és legeltetése. A legeltetés védi és hosszútávon fenntartja a gyepes élőhelyeket, megakadályozza fás növényzet sarjról történő spontán terjedését, és változatos, fajgazdag gyepeket alakít ki.

Mezsgyék (mező-, és talajvédő, tájtagoló fasorok és cserjések)

A határbeli mezsgyék fasorai, erdősávjai és cserjései különös jelentőséggel bírnak a tájkép és az ökológiai viszonyok alakításában. Megtörik az egybefüggő mezőgazdasági területek monotonitását, hangsúlyozzák és rögzítik az évszázadok alatt kialakult jellegzetes tájszerkezetet, mérséklék a szélerózió és a szélsőséges időjárás hatását, búvó- és fészkelő helyet biztosítanak az állatvilág számára, és ökológiai folyosóként hálózják be a tájat.

- Ennek alapján javasolt az utakat, dűlőket és földterületeket határoló mezsgyék megóvása illetve újjakialakítása.

Ajánlott fafajok: mezei juhar, kocsányos tölgy, magyar és oszlopos tölgy, gyertyán, fehér-, fekete- valamint jegenyenyár, szárazságtűrő hársfajok, vadcserezsnye, vadkörte, vadalma, vénic szil, törökmogyoró; nedves élőhelyeken fűz fajok, nyír, éger, illetve kőris fajok; továbbá mértékkel az akác is ajánlható, mint a Homokhátságon már korábban otthonra talált, klímaturó fafaj.

Ajánlott cserjefajok: aranyribiszke, galagonya, kökény, gyepürózsa, jajrózsa, közönséges fagyal, csíkos kecskerágó, veresgyűrű som, húsos som, mogyoró.

Vízgazdálkodás

Mind ökológiai, mind gazdálkodási szempontból indokolt a vizek minél nagyobb arányú visszatartása, illetve késleltetett levezetése. Ez jelentős szemléletváltást igényel a vízgazdálkodás területén.

- A természeti értékek megőrzése érdekében elengedhetetlen a hajdani szikes tavak és laposok vízállapotának javítása. A csatornákon épített vízvisszatartó műtárgyak (zsilipek, bukók, fenékküszöbök) ebben fontos szerepet játszhatnak.
- A csatornák üzemeltetése tekintetében össze kell hangolni a gazdálkodói és az ökológiai érdekeket.
- A csatornák ökológiai folyosó szerepkörének erősítése érdekében törekedni kell a partmenti sávban természetszerű növényzet telepítésére illetve megóvására (a műtárgyfenntartást nem akadályozó módon).

PÉLDAÉRTÉKŰ MEGOLDÁSOK

Magánépítetők számára is jó példával szolgáló közösségi épület

A Termelői piac harmonikus arányaival, igényes megjelenésével jól illeszkedik a településképhez. Az egyszerű nyeregtető egységbe foglalja a nyitott és zárt tereket. Az épület mentes minden felesleges, rátett díszítéstől. A fedélszék látszó ácsszerkezete és az erőt sugárzó téglapillérek önmagukban is képesek megteremteni az esztétikai élményt. Egyszerűségével, igényességével és a szerkezetben rejlő esztétikumával a település magánépítetői számára is példaként szolgálhat.

Igényesen felújított lakóház ötletes kertkapu megoldással

Az utcáfronton álló egyszerű lakóház jó példája az olyan felújításnak, amely visszafogott módon, jó érzékkel formálja újjá az épület arculatát. Az esztétikus összképhez nagyban hozzájárul, hogy a kerítés az épülettel egyenrangúan van kezelve: ugyanazok a színek és anyagok jelennek meg rajta. Egyedi megoldás a gyalogos bejárat kissé befordított elhelyezése és az erre rávezető ferde kerítésszakasz, ami ötletességével megragadja a járókelő figyelmét. A sokszor méltatlanul alárendelt lábazat itt megfelelő hangsúlyt kapott a kerámia lapburkolat révén. Az esőcsatorna lefolyócsövek példamutató módon a járda alatt közvetlenül az árokba továbbítják az esővizet. A járda és a kocsibejáró burkolata igazodik a visszafogott, de igényes összképhez.

Egyszerű tömegforma és az igényes anyaghasználat jól kiegészíti egymást

Az új építésű lakóház első ránézésre talán kilóg a faluképből. A téglaburkolatú homlokzat és mediterrán tetőcserép nem megszokott a településen. Azonban az anyaghasználat ez esetben nem öncélú esztétizálás, hanem szorosan összefügg az építészeti koncepcióval. A ház legnagyobb értéke, hogy fel mert vállalni egy végtelenül egyszerű tömegformát egy olyan korban, amikor az összetett alaprajz és a tagolt tető a divat. Az egyszerű épületforma pedig megengedi a bátrabb anyaghasználatot. Az összkép így lesz harmonikus. Az átgondoltságot jól jelzi, hogy a nyersbeton lábazat nem a befejezetlenség következménye, hanem tudatos döntés, mivel remekül kiegészíti a téglaburkolat textúráját.

Nemcsak az épület átgondolt, de az épület előtti utcaszakasz parkosítása is mintaszerű. A díszfákat talajtakaró cserjék és lágyszárú növények is kiegészítik. Az örökzöld cserjék – helyesen – csak kiegészítő elemei a növénytakarónak. A vadszőlővel befuttatott kerítésszakasz is kellemes látványelem.

Sátortetős kockaház szellemes bővítése sátortetős módon

A képen látható épület nem helyi példa, de az a tervezői gondolkodásmód, ahogy az épületbővítés kérdéskörét értelmezi, településünkön is alkalmazható.

A kép bal oldalán látható tipikus négyzet alaprajzú, két szobás sátortetős lakóháza már nem felelt meg az igényeknek. A tulajdonosok azonban a bontás helyett a felújítást és bővítést választották. A régi házat felújították, az új nappali és konyha számára pedig a régi épület mögött, attól egy bejárati nyaktaggal elválasztva, külön épületrészt építettek. A cél az volt, hogy a régi épületben minél kevesebb átalakítást kelljen végrehajtani. A régi épület megőrzésének köszönhetően a hasonló sátortetős házakból álló az utcakép egysége nem szenvedett csorbát. Az új házrész a kis alapterületnek és önálló szerkezetének köszönhetően viszonylag szerény költségkeretből megvalósítható volt.

Csolyospáloson is számtalan négyzet alaprajzú sátortetős ház áll, melyek mérete vagy belső elrendezése már nem felel meg a kor követelményeinek. A költséges bontás és új építés helyett érdemes elgondolkozni a felújítás és bővítés lehetőségén. Egy jól átgondolt felújítás településképi szempontból általában több előnyt hordoz, mint az új építés.

1970-es években épült emeletes, lapostetős lakóház értékteremtő felújítása

Az 1970-es években az Alföld fejlődő falvaiban sokféle épültek emeletes lapostetős kockaházak. Elterjedésük szerencsére nem volt tömeges, de a legtöbb faluba jutott egy-kettő. Az eltelt idő nem kímélte őket. Rendszerint megkopottan, idegenül állnak az utcaképből. Csólyospálos főutcáján található épület viszont kiváló példa az értékteremtő felújításra. A régi szürke, kopottas ház helyett egy 21. századi épületet látunk. A felújítás nem tagadta meg az épület múltját, nem akarta mindenáron beilleszteni az utcaképbe (pl. magastető ráerőltetésével). Helyes megoldás született. Bár az általános illeszkedési szabályoknak most is ellentmond az épület, de többet nyom a latba, hogy a település egy meglévő, nem túl előnyös épületét sikerült az igényes felújítása révén emblemikus településképi elemmé tenni.

Rekreációs céllal felújított tanya

21. századi lakókomfort megteremtése egy vályogtanya értékörző átépítésével

A tanyaudvar öröksége az épületszárnyakkal közrezárt lakóudvarban él tovább, mely a lakótér kiterjesztése

Nehéz jó példát találni a tanyák olyan értékörző felújítására, ahol nem a tanya romantikus jellegének a megőrzése a cél, hanem a tanyák értékeinek újraértelmezésével egy korszerű élettér megteremtése. A bemutatott példa nem Csólyospáloson van, de a benne rejlő tanulság általános érvényű.

A tanyán található leromlott állapotú vályogházat a tulajdonosok nem lebontották, hanem felújították: két oldalszárny hozzáépítésével "U" alakúra bővítették és így átriumszerű védett udvart hoztak létre.

A hagyományos tanyák által képviselt udvaros beépítés ma is korszerűnek tekinthető. Az újraértelmezett tanyaudvar egy mai lakóház koncepciójába is tökéletesen beilleszthető.

Az építészeti kompozíciót az udvarra néző fedett nyitott helyiségek (tornác, terasz) teszik teljessé, összekapcsolva a mögöttük lévő lakótereket az udvarral. A fehér falak, a sötétbarnára

festett faelemek és a téglavörös cserép egyszerű, de hatásos színekombinációja meglepően barátságossá, otthonossá varázsolják az épületet. A fedett terasz végét lezáró farács egy újabb kedves építészeti elem, ami a tanyák deszkaoromzatának egyfajta modern újraértelmezése.

Napjaink lakházának is jól használható, szerves kiegészítője lehet a tornác

Építészeti részletek

Itt kellene felsorolni és bemutatni a történelmi településkép azon elemeit, amelyek a település múltjához kötődve egyedi karaktert hordoznak és az értékörzés tárgyai lehetnek. Ilyenek például a homlokzati vakolatarchitektúrák, a díszes oromzatok, a vaspántos fa kapuzatok stb. Csólyospálos azonban egy olyan korban született, amely nem kedvezett az építészeti minőségnek. Adott volt az uniformizált sátozottos vagy nyeregtetős épületforma, és a háromosztatú „tüzéablak”, amiből nem lehetett csodát tenni. A rendszerváltást követő másfél évtized pedig az értékkeresés időszak, amikor ugyan fokozatosan kinyíltak a lehetőségek, de az általános építetói értékrendnek hiányoztak a biztos tradíciókon nyugvó alapjai.

Az épített környezetnek nagy a tehetetlensége, csak lassan változik. Idő kell, mire kifornak azok az építészeti és építési megoldások, amelyek majd a jövő nemzedéke számára mintává válhatnak.

Épített környezet kiegészítő elemei

A településkép szempontjából az épületek környezetének legalább olyan fontos szerepe van, mint maguknak az épületeknek. Míg az épületek esetében elsősorban az építészeti megoldások jelentik az esztétikai élményt, addig az épített környezet többi eleme számára sokkal inkább a növényzet való kölcsönhatás.

Barátságos utcarészlet igényes deszkakerítéssel

A különféle növények jól megválasztott kombinációja egyedi utcaképet teremt

Elemes járdaburkolat gondozott zöldsávval

Szemet gyönyörködtető virágpiramis

IMPRESSZUM

Megrendelő

Csolyospálos Község Önkormányzata

www.csolyospalos.hu

6135 Csolyospálos, Kossuth Lajos u. 62.

Polgármester: Á. Fűrűs János

Megbízott főépítész

Szilberhorn Erzsébet

A Településképi Arculati Kézikönyvet készítette

Kiss Attila